

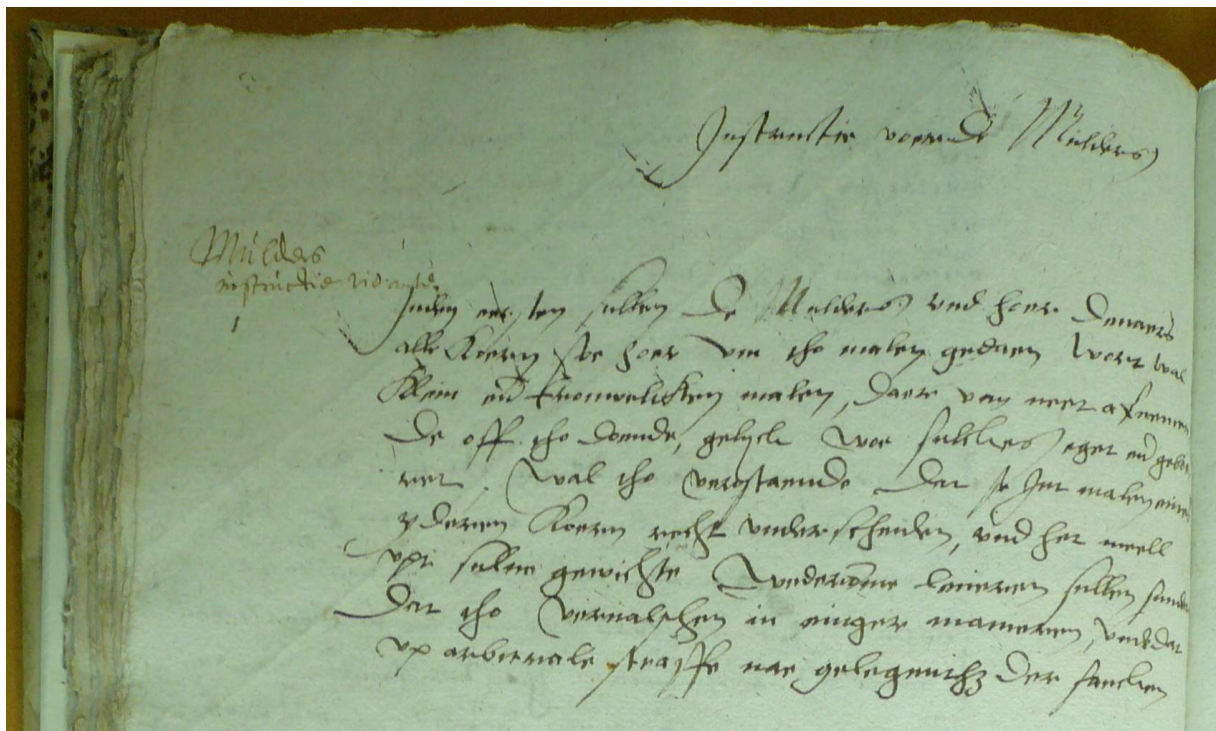
Instructies voor de molenaars van de stad Groningen, uitgevaardigd in 1602 en 1623

Op 8 april 1602 stelde het bestuur van de stad Groningen een “Instructie voor de Mullers” op. Daarin wordt in 11 artikelen, handgeschreven op drie pagina’s, de verplichtingen van de molenaars beschreven. Zo wordt er bijvoorbeeld in vermeld dat men een houten stelling onder de molen moet maken, waarop de zakken met graan en meel gelegd kunnen worden.

21 jaar later, op 1 december 1623 publiceerde het stadsbestuur een nieuwe ordonnantie, waarin eveneens werd vastgelegd waaraan de molenaars zich dienden te houden bij het uitoefenen van hun beroep. Met name gold dit in hun contacten met bakkers, brouwers en brandewijnmakers.

De ordonnantie richt zich ook tot het molenaarsgilde en evenzo tot het gilde van brouwers en bakkers. Vele onderwerpen uit de instructie van 1602 zijn hierin opgenomen, en er wordt dan ook gerefereerd aan de oude instructie, namelijk: “de instructie voor langes heur gegeven”. Een nieuw en opmerkelijk onderwerp wordt vermeld in artikel 17, waar sprake is van de verplichting om elke zaterdag “met vlyt” de molen te reinigen en het meelstof naar het “arme Kinderhuys” te brengen.

Deze ordonnantie omvat 22 artikelen en is, naast een handgeschreven exemplaar, ook op 10 pagina’s afgedrukt op het formaat 14½ x 18 cm. Op de titelpagina is het wapen van de stad Groningen afgedrukt.

De aanhef en het eerste artikel van de instructie van 8 april 1602.

Instructie voor de Mullers

- 1 Inden naesten sullen de Mullers wel haere denaers alle koren soe hoer van tho malen gedaen wort wal klein ende trouwelicken malen, daar van neet afnemende off tho doende, gelyck woe sulckes eget ende geboeret. wal tho verstaende dat se int malen eines yderen koren recht under scheiden wel het meell upt sulve gewichte wederomme leveren sullen sunder dat tho vervalschen in eniger manieren, unde dat op arbitrale straffe nae gelegentheid der saecken
- 2 Sullen oeck gehouden wesen ein holten stellinge onder de moelen ofte wincke ~~tho maecken~~ behoerelicker hoeghte thoe maecken, und alle 't koren, so up ofte van de moelen weder kumpt mit de sacken daerup neder leggen sunder t selve op ter eerden tho leggen unde warpen
- 3 Soe oick bevunden worde dat jemant int malen by den gewichte tho korte queme, ofte oick meer als sijn gewichte weder Krege, sullen de mulders voer yder punt meels soe wal in t oevergewichte als in t ondergewichte verboert hebben twe brab. St. tot der stadt behoefte ende einen wal schuldig wesende einen yderen het gewichte tho leveren ofte voer yder punt Rogge weitenmeel betalen twe brab st voer yder punt Rogge meell twe grong. st voer yder punt garsten meel een brab st ende voer yder punt haver meell 1 brab st ende alsoe het moldt nae advenant mits nochtans een puntt upt mudde voert stuijven, de halven unde voerndels na advenant umgereeckent tho korten
- 4 Und soelen enen yderen guedt geryff doen sunder enige fraude unde de eerst kumpt voer aff malen dat daer geen clachte van kumpt by poena 5 Marck
- 5 Sullen oeck de Mullers einen yderen synen eigen koren und meell uit desselven sacken daer het koren ingebracht wort, getrouwelicken verwaren und wederomme leveren, und soe daarvan etwes gestolen verwisselt ofte vervremdet worde gelyck oick voer de getrouwicheit hoerder deners und Knechten instaan und wederomme betalen
- 6 Sullen oock de Mullers geen brootkoren, nae het moldt upstorten omme tho maelen, eer dan ander meste Koeren ofte weeck saet eerst gemalen sy dem gelycken sullen se oick na het billen moldt unde ander mest Koren ofte weeck Koren eerst maelen eer ende bevoeren se enich broot koeren up storten ende malen sullen, elcker reijse by poena 5 Marck
- 7 Soelen oeck de backers waer haere ende haerer mengelueden te wal binnen als buyten den stadt gelyck oeck voer anderen des an hoer versueckende gelyck oeck yder borger voer sich ofte enige tho saemen alle Koren moldt ende meer in hoere huesen moegen wegen, unde t selve tot hoere ende des mulders contentement registeren
- 8 Soelen oeck de Mullers gene hoender boeven ses hennen ende ein hane, gelyck oeck gene Duijven, Coninen varckens, schapen gansen, gelijk oeck gene ossen Koeyen ofte andere beesten klein ofte groet junck ofte old mager ofte vet bueten ofte boven de int gras geweidet worden, hebben holden, upvoeden mesten ofte durch anderen onderhouden, upvoeden ofte mesten laeten boeven haere karre peerdt by poena arbitralyck gestraffet tho worden nae gelegentheid der saecken
- 9 Ende soelen oeck gene beer sulvest brouwen ofte brouwen laeten dan van den brouwer ende tapper het beer soe se in huies drinckende worden innemen oeck stedes des gevordert synde goede reden daarvan geven alles by poena voerschreven

10 Soelen oeck de Mulders geen Kopenschap mit enige Koeren ofte meell, het sy tot huses nootdrufte ofte anders doen ofte durch anderen doen laeten noch oeck van enich meell sulvest broot backen ofte backen laeten ofte andersins in huis gebruecken ten weer tselve van den backer ofte sliter gekoft were by poena 5 Marck

11 Ende soelen dese articulen getrouwelicken sunder enige kijvent ofte murmuratie gehalten ende achter volget worden, nae older gewoente, oeck einen yderen mit het malen sunder des tho weygeren goet gerijff doen op arbitrale straffe

Im Raede den Mulderen daer tho verdage voergelesen actum den 24 Martij 1602

angeslagen den 8 aprilis – 1602

The image shows a handwritten manuscript page, likely a page from a historical document. The text is written in a cursive script. The main body of text is in Dutch and discusses regulations for millers. The text is partially obscured by a vertical line, possibly a signature or a date. The date 'Den 24 Martij 1602' is clearly visible. Below the main text, there is a signature 'Im Raede Den Mulderen' and the date 'angeslagen den 8 aprilis - 1602'. The page is numbered '11' in the top left corner.

Het laatste artikel en de ondertekening van de instructie van 8 april 1602.

Bron: RHC Groninger Archieven. Oud Archief der stad Groningen (r.v.R.) = ABS 275, inv.nr. 12, pag. 37 verso t/m 38 verso. Toegang 2100, inventarisnummer 12.1.

De Ordonnantie op het gemaal binnen Groningen van 1 december 1623

De titelpagina van de gedrukte versie van de ordonnantie op het gemaal van de stad Groningen van 1 december 1623.

Ordonnantie op het Ghemael binnen Groeningen: Waer naer de Mullenaers sich sullen hebben te reguleren.

Arresteert den 1. Decemb. Anno 1623.

Tot Groeningen; By Hans Sas, Ordonnaris Boeckdrucker / Anno 1623.

Borghemeesteren ende Raedt der Stadt Groeningen / doen te weten:

Alsoo ons voorkomen zijn verscheyden klachten over de Mullenaers binnen dese Stadt / als dat niet alleene Brouwers ende Backers / maer oock andere Ingesetenen dick ende mannichmael wederomme entfangen andere qualiteyt ende quantiteyt van Rogge / Terwe / Molt / als by henluyden ter Molen geschickt offte bestellet is / dat oock de voorsz Mullenaers directelijcken teghens de instructie voor langes heur gegeven / onderstaen handelinghe met Granen ende Meel te dryven / voor haer selvest Bouwen ende Backen / offte Brouwen ende Backen laten ; Ende daerteghens by Olderman ende Hovelingen¹ van de voorsz Mulders Gilde geremonstreert is de groote last dewelcke heur alhier opgeleght worde in 't halen ende weder brenghen van alle Granen toe ende van de Meulens / behalve velerhande diensten daermede de Brouwers in 't particulier heur beswaren / ende daertegens dat al te gheringhe loon welckes zylyuden van 't Malen genieten / Ende alsoo op alle 't selve nootsaeckelijcken diende versien te worden / tot dienste ende welvarent van den gemeenen beste / insonderheyt in desen beswaerlijcken tijdt / Soo ist dat wy hier op verstaen Oldermans ende Hovelingen van de Brouwer / Backer / ende Mullenaren Gilde / ende alles wel ge-examineert hebbende met rijpe deliberatie van Rade / ende met consent van Taelmans ende gesworene Miente / comprehenderende verscheyden ordonnantien ende instructien hier-bevorens op dit stuck gemaect / van nieuwes hebben geordonneert ende gestatueert / ordonneren ende statueren / 't gene volgt.

I.

Eerstelijcken dat alle Mullenaers ende haer Knechten alle Granen wel ende getrouwelijcken sullen Maelen / daer van niet afnemende off toedoende / ende eenes yeders koorn recht onderscheydende.

II.

Sullen oock een yder syn eygen Granen ende Meel in zyn eygen sacken getrouwelijcken verwaren ende wederleveren / ende by aldien yets gestolen ofte vervremdet worde / vergoetsen en betaelen.

III.

Sullen een yeder goet gerijf doen / de Granen eerst ter Meulen gebracht oock eerst aff-maelen / ende daer in geen versettinge doen / by verbeurte van een pondt groot.²

III.

Sullen nae het Molt eerst Mest-koorn offte wieck zaed maelen / voor ende aleer zy het Broot-koorn daer op storten ende maelen / by poena als vooren.

V.

Insgelijcken sullen na het billen / Molt / Mest oft Wieck-koorn maelen / bevoorens het Broot-koorn daer op gestort wordt / by poena als vooren.

VI.

Sullen gehouden wesen een holten stelling van behoerlijcke hoochte onder de Meulen ofte Winde maecken ende holden / omme alle 't koorn soo op ende aff de Meulen comt daer op / ende niet op de aerde te leggen / op de verbeurte van een pont groot / soo dick ende mannichmael sulcke stellinghe aldaer niet bevonden wort / ofte dat eenige sacken met Koorn off Meel op d'aerde werd bevonden.

VII.

Alle Brouwers / Backers / ende andere Ingesetenen deser Stadt / sullen vermogen de granen by henluyden ter Meulen geschicket / mitsgaders het Meel daer aff komende / binnen haere Huysen / soo dick ende mannichmael 't selve haer gelieft / wegen / omme te sien off zy hare uytgegevene quantiteyt weder ontfangen / welverstaende nochtans dat de Mullenauer / dewelcke by het wegen niet geweest is / daerom niet sal mogen convenieert worden.

VIII.

Ingelijcken sullen alle Brouwers / Backers ende andere Ingesetenen vermogen van Mullenaren ende Meulens te veranderen / so dick ende mannichmael 't selve haer ghelieft / Ende sullen de Mulders voorsz niemandt (die soo verandert) mogen weygeren te malen / op de poena van 4. groot voor d'eerste / 8. voor d'anderde / ende arbitrale straffe voor de derde reyse casserende ende annullerende alle Willekeuren ter contrarie by de Gilde gemaect / ende verbiedende deselve om van gelijcken meer te doen / op de boete van hondert Carolus-guldens / by Olderman en de Hovelingen inder tijdt / te verbeuren.

IX.

Interdiceren ende verbieden alle Mullenaren ende haer Knechten / eenich Molt / Rogge / Weyte / Garst / Haver / Bonen ofte andere granen gemalen of ongemalen te verkopen off doen verkoopen / verschencken off doen verschencken. Ingelijcken allen Ingesetenen van wat conditie die mogen zijn / insonderheyt Brouwers / Backers / Brandewijn-maeckers deselve van den Mulders offt haer Knechten ende Vrouwen te koopen / offt te schenck ontfanghen / op poena dat soo wel de koopers als verkoopers voor dieven sullen worden gestraft.

X.

Voorts sullen de voorsz. Mullenauers in haere Huysen niet mogen hebben off holden eenich gemalen Meel / Bilmeel / gebuyt Meel / Ourquen ofte bloem van Meel / offte wat name 't selve mach hebben / noch oock eenige Buyl-doecken / Buyl-kisten / Seven offte eenigerhande Instrumenten om te buylen in Huys offte op de Molen moghen hebben / op poena dat hy contrarie doende / als dieven gestrafft sullen worden.

XI.

Sullen oock de voorsz Mullenauers aen geene Brouwers / Backers / Brandewijn-makers / Klee-makers / Schoen-makers / Schuyten-schuyvers / offte eenigen anderen mogen leveren eenige gemalen offte ongemalen Granen / om daer voor te buyten off maken laten eenich Bier / Broot / Brandewijn / Kleden / Torf of anders / noch oock de voorsz Brouwers / Backers / Brandewijn-makers etc. sulck gemalen off ongemalen Granen van den Mullenaren heure Vrouwen of Knechten mogen ontfangen / ende daer voor eenige der voorsz off ander waren leveren / op poena dat beyde so Mullenauer als dewelcke met haer handelt / als dieven gestraft sullen worden.

XII.

Dienvolgens oock sullen de Mulders geen Bier selvest brouwen of brouwen laten / geen Broot backen of backen laten / oock tot haeres nootdruft / maer alle haer bier van Brouwers ofte Tappers / item alle haer broodt van de Backers off Slyters voor gelt moeten koopen / in conformite van d'instructie ende Wet haer al voor langes gegeven / by poena als vooren.

XIII.

Sullen mede alle Maenten aen den Hopluyden van 't borgerlijk Regiment / offte eenige van 't selve daer toe gecomitseert moeten redenen geven / ende met goede blijcken verrekenen / van wie sy haer broot ende bier / item d'Haver tot het Peert met gelt ghekocht hebben / sullende daer toe van den Colonel geconstringeert worden / met sulcke dagementen ende breucken als hy goet sal vinden.

XIII.

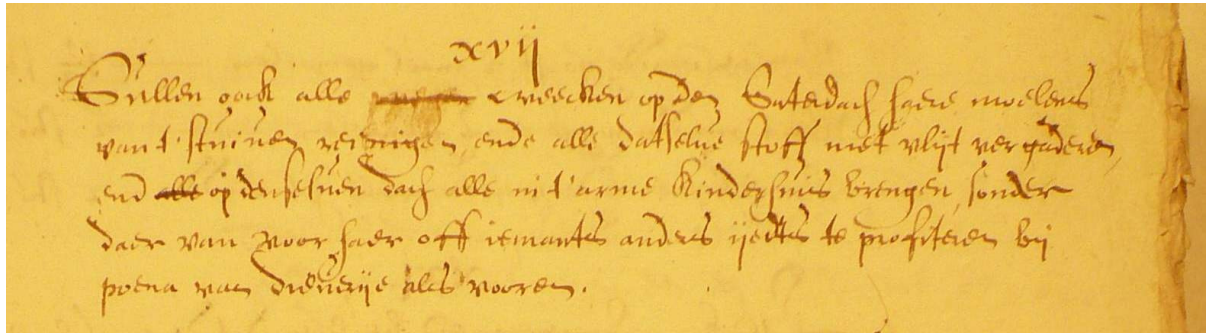
Het Regiment voorsz sal oock sulcke reeckeninge alle Maenten / vande Mullenauers alle / vorderen / op de boete van 3. pont groot / by den Colonel te verbeuren / 't executeren by den presiderende Borgemeester inder tijdt.

XV.

Alle Brandewijn-maeckers binnen dese Stadt / sullen hare naemen moeten by 't burgerlijck Regiment aengeven binnen 10. dagen na dato deser / by 2. pont groot te breucke / ende voor 't Regiment alle Maenten verrekenen waer zy 't Meel koopen daer zy de brandewijn van maecken / by poena als vooren.

XVI.

Sullen voortaan de voorsz Mulleners het Peert geen Molt of ander gemalen Koorn mogen geven t'eten / maer Haver ende Hop daer toe moeten met gelt coopen / oock onder pretext van eten voor 't Peert / niet uyt der Brouweren / Backeren / of andere Ingesetenen sacken / afnemen / of afmalen / op poena dat 't selve voor dieverie ghehouden sal worden.

Artikel 17 in de geschreven versie van de ordonnantie op het gemaal van de stad Groningen van 1 december 1623.

XVII.

Sullen oock alle Weecken op den Saterdag haere Meulens van 't stuyven reynigen / ende alle datselve stof met vlyt vergaderen / ende op den selven dach alle in 't arme Kinder-huys brengen / sonder daer van voor haer of yemandts anders ijets te profiteren / by poena van dieverie als vooren.

XVIII.

Sullen mede voortaan geene Hoender / Duyven / Coninen / Varckens / Schapen / Gansen / Eenden / gelijk oock geene Ossen / Koeyen offte andere beesten / klein of groot junck off olt (het Peert voor de Karre exempt) mager ofte vet / mogen hebben / holden / opvoeden / mesten / ofte door anderen opvoeden of mesten laten / op de boete van 2. punt groot / te verbeuren soo dick ende mennichmael zy bevunden worden contrarie te doen / ofte oock nae gelegentheyt van saecken arbitrarie gestraft te worden.

XIX.

Sullende mede geene Knechten hebben dewelcke gehylickt³ zijn / ofte eygene Huys-holdinghe hebben / oock aen yeder Meulen niet starcker wesen / als twee Mulders ende twee Knechten / by poena als vooren.

XX.

Sullen mede van de gemeene Borgeren ende Ingesetenen deser stadt geen meer loon van 't malen mogen eyschen noch ontfangen als van de Brouwers ende Backers / alles in conformite van desen taxt ende Lijste / op de boete als vooren.

Van Koeckenbackers kleyn vier mael gemalen / 't Mudde	5. brab. stuyv
Van Backers kleyn 3. mael malen	} 4. stuyv.
Van een Mudde Weyt 2. mael gemalen	
Van een Mudde Rogghe / Bonen / twee mael malen	
Van een Mudde Garst 2. mael ghemalen	3½. stuyv.
Van 't Mudde Rogge eens gemalen	2. stuyv.

XXI.

Entlijcken ordonneren ende bevelen dat de voorsz. Mullenaren noch haer knechten / niet alleene niet gehouden sullen zijn / maer oock niet vermogen den Brouweren ende Backeren eenige ander diensten te doen / als met de Granen ter Molen te halen ende wederomme te brengen / sonder voor deselve te mogen het Molt sprengen / treden / sacken / uytstorten / voor de Brouwers of Backers de ceduls halen / ende diergelijcke diensten te doen by poena van een punt groot te verbeuren / soo wel by den genen dewelcke den dienst doet / als die deselve gedaen wert.

XXII.

Alle welcke poenen geappliceert sullen worden half tot der Stadt profijt / ende half tot des aenbrenger ofte Officier ende zijn Dienaer dewelcke de aenklachte doende is. Welckes alles wy also geordonneert ende statueert hebben / omme van allen ende een yegelijcken geobserveert ende nakomen te worden / op de boeten ende amenden hierbevorens gestelt / ende ten eynde dese onse ordonnantie strictelicken achtervolget mach worden / so belasten wy den Policymeister ende allen anderen onsen Officieren / insonderheyt den Hopluyden des Borgerlicken Regiments / ende de Trommelslagers / item Oldermans ende Hovelingen van der Brouweren ende Backer Gilden met heure Boden / alle te samen offte elck besunder omme alomme goede opsicht te nemen op de delicten tegens dese ordonnantie geperpetreert / ende tegens d'overtreders van deselve te procederen na inholt van desen / sonder eenige oochluyckinge / gratie offte conniventie / Want wy 't selve tot dienst ende welvarent van het gemeene best / ende der Ingesetenen deser Stadt / also hebben bevonden te behooren.

Aldus voorgelesen in de vergaderinge vanden Raed/ Taelluyden ende gesworene Meente deser Stadt / ende gearresteert op huyden den 1. December / Anno 1623.

D.A. Winshemius, Secret.

Scans, transcriptie en samenstelling: B. D. Poppen © Uithuizen 2003/2010

Bron: RHC Groninger Archieven. De geschreven versie:

Oud Archief der stad Groningen R.v.R. = ABS 275, inv.nr. 12.2 | GAG 12 R.v.R. fol. 1 t/m 4. Toegangsnummer 2100, inventarisnummer 12.1.

De gedrukte versie:

Toegangsnummer 740, inventarisnummer 197.

De molens van de stad Groningen omstreeks het jaar 1623

Op de door Jacob van Deventer, omstreeks 1565 vervaardigde kaart van de stad Groningen zijn 13 molens te zien. Na de uitleg van de stad, uitgevoerd in de jaren 1609-1628, stonden er 15 molens binnen de wallen, waarvan 14 bij of op de bolwerken. Uiteindelijk hebben er in de

16^e en 17^e eeuw 27 molens in de stad Groningen bestaan.⁴

In de resolutieboeken van het stadsbestuur en van de provinciale Staten worden de molens soms bij naam, maar meestal naar hun locatie genoemd. Het betreft de volgende molens:

Plaats	gebouwd	verdwenen	bijzonderheden
buiten de Ebingepoort	voor 1565	?	
buiten de Boteringepoort	voor 1565	na 1616	
buiten de Boteringepoort	voor 1565	na 1616	
buiten de A-poort	voor 1565	na 1575	
buiten de Heerepoort	voor 1565	?	
buiten de Heerepoort	voor 1565	?	}
buiten de Heerepoort	voor 1565	?	}
buiten de Heerepoort	voor 1565	?	} vier standerdmolens op een rij
buiten de Heerepoort	voor 1565	?	}
Ebbingedwinger	voor 1634	1703	"gesleten"
Boteringedwinger	?	1784	vervangen door stellingmolen
Ebbingepoortenmolen	voor 1634	na 1743	vervangen door een stellingmolen
Jatsdwinger, 'de Hollantsche'	voor 1659	omstreeks 1700	vervangen door bovenkruier
Het oude Reithock	?	?	in 1656 een stellingmolen
Drenkelaarsdwinger	voor 1565	voor 1694	'Kleinpoortjesmolen', vervangen achtkant
Reitdiepsdwinger, 'Spinhuismolen'	voor 1616	voor 1743	vervangen door achtkant
Kranedwinger noord	voor 1634	omstreeks 1778	'Kranepoortenmolen'
Kranedwinger zuid	voor 1565	voor 1781	
A-dwinger, 'A-poortenmolen'	voor 1565	voor 1771	vervangen door stelling-korenmolen
Marwiks-dwinger	voor 1634	1731	aan het einde van de Jonkerstraat
Oude Rondeelsdwinger	voor 1565	1759	de noordelijkste molen, de voorste
Oude Rondeelsdwinger	voor 1616	voor 1643	vooraan zuidelijk
Oude Rondeelsdwinger	voor 1634	1756	de zuidelijkste, de achterste
Heeredwinger	voor 1634	1672?	
Oosterdwinger, 'Oosterpoortenmolen'	voor 1616	?	vervangen door achtkant
Poeledwinger	voor 1634	voor 1733	"afgesleten"
Oudenweg	voor 1634	?	

Noten:

1. Olderman ende Hovelingen - gezamenlijk stonden zij aan het hoofd van een gilde, de olderman was daarvan de voorzitter. In de stad Groningen waren 18 gilden.
2. Groot - algemene benaming voor de grotere zilverstukken die sinds het einde van de 13e eeuw werden geslagen. De groot werd in de noordelijke gewesten ingedeeld in 8 penningen. Nadat in de 15e eeuw de stuiver de basis van het muntstelsel was geworden, was groot de benaming voor de halve stuiver.
3. Gehylickt - gehuwd.
4. Zie mijn artikel *Het verloop van de Groninger standerdmolens na de resolutie van 25 juni 1628*. Afgedrukt in 'Molinologie', TIMS, nr. 28, 2007, pag. 1 t/m 10, met 7 illustraties.

Relevante literatuur:

Poppen, B. D. *Ordonnantie op het gemaal voor de molenaars in de stad Groningen*. Afgedrukt in 'Molinologie', TIMS, nr. 23, 2005, pag. 28 t/m 32.

Poppen, B. D. *De Gilde-Rolle der Molenaars Gilde in de stad Groningen van 1652*. Afgedrukt in 'Molinologie', TIMS, nr. 25, 2006, pag. 19 t/m 23, met 1 illustratie, eveneens verschenen in 'De Nieuwe Zelfzwichter', jrg. 10, no. 2, juni 2006, pag. 3 t/m 7, met 2 illustraties en in de bladen van de 'Vrienden van de Stad Groningen', 2007, nr. 50 pag. 8-10, met 2 illustraties en nr. 51, pag. 8-10, met 2 illustraties.

Poppen, B. D. *De belasting op het gemaal in Stad en Ommelanden 1594-1856, een aspect van onze sociaal-economische geschiedenis waarin molenaars en cherchers centraal staan*. Uithuizen 2004. ISBN 9080850314, 298 pagina's, gebonden, geïllustreerd, A4.

cier ende zijn Dienaer dewelcke de aenklachte doende is.

Welckes alles wy also geordonneert ende sta-
tueert hebben / omme van allen ende een yegelijc-
ken geobserveert ende nakomen te worden / op de
boeten ende amenden hierbevozens gestelt / ende
ten eynde dese onse ordonnantie strictelicken ach-
tervolget mach worden / so belasten wy den Po-
licymeister ende allen anderen onsen Officieren /
insonderheyt den Hopluyden des Wozgerlicken
Regiments / ende de Trommelflagers / item Ol-
dermans ende Hovelingen van der Bouweren
ende Backer Gilden met heure Boden / alle te sa-
men offte elck besunder omme alomme goede op-
sicht te nemen op de delictē tegens dese ordonnan-
tie geperpetreert / ende tegens d'overtreeders van
deselve te procederen na inholt van desen / sonder
eenige oochluyckinge / gratie offte conniventie /
Want wy 't selve tot dienst ende welvarent van
het gemeene best / ende der Ingeletenen deser
Stadt / also hebben bevonden te behooren.

Aldus voorgelesen in de vergaderinge vanden Raed /
Raelluyden ende gestwozene Meente deser Stadt /
ende gearresteert op huyden den 1. December /
Anno 1623.

D. A. WINSHEMIVS, Secretis

*De laatste pagina van de gedrukte versie van de ordonnantie op het gemaal
van de stad Groningen van 1 december 1623.*

Dit document is onderdeel van de homepage van B. D. Poppen: <http://www.bdpoppen.nl>